

Зупинка VII: Гамбір

Місто Самбір – важливий залізничний вузол Прикарпаття. Залізниця прийшла сюди у 1872 році із побудовою лінії Перемишль–Хирів–Самбір–Стрий. У 1903 році залізниця сполучила Львів із Самбором, а в 1905-му – із Закарпаттям через Ужгородський перевал (Самбір–Сянки). У 1967–1968 роках залізничні лінії зі Самбора до Львова та Ужгорода, а в 1974 році – до Дрогобича були електрифіковані. У 1961 році в Самборі було побудовано нове приміщення залізничного вокзалу, яке у 2000 році реконструйоване. Самбір розташований на лівому березі Дністра, серед лісів,

Самборь — Жельзно-дорожная станция.
Sambor — Dworzec kolejowy.

які були власністю галицьких князів, і звалися Самбірщиною (ліс – "бір"). На гербі Самбора зображений олень, уражений стрілою. Історія міста починається з 1241 року. Татарські орди Батия зруйнували тодішній Самбір, який був розташований на землях теперішнього Старого Самбора. Нове поселення виникло у напрямку північного сходу на лівому березі Дністра, біля добре укріпленого замку поблизу оселі Погонич. Ці місця належали слов'янському племені дулібів, землі яких входили до Київської Русі, а згодом – до 1349 року – до Галицько-Волинського князівства. Погонич (Новий Самбір) знаходився на перехресті торгових шляхів. Через місто пролягали шляхи з Городка та Львова в Угорщину, зі Стрия та Дрогобича – до Перемишля.

У 1380 році місто одержало Магдебурзьке право. У цей час місто розбудовувалося за планом старости Спитка, центральна частина сучасного Самбора і зараз відповідає тому давньому плану. Споруджувалися костели і монастирі. Але 1498 року 20-тисячне татарське військо розграбувало та спалило Самбір. Під час відбудови міська влада, врахувавши сумні події, дозволила споруджувати на площі Ринок лише кам'яні будинки. В архітектурі готичний стиль поступився ренесансу.

Із королівським замком на Валах пов'язана подія польської історії доби так званої Московської смути. 28 вересня 1604 року польська шляхта під проводом старости Юрія Мнішека і його зятя Костянтина Вишневецького розпочали похід на Москву від Самбірського замку, а 21 липня 1605 року поляки й козаки зайняли Москву, але похід цей закінчився для Польщі безславно, бо коли Дмитро Самозванець засів на троні, козаки повернулись в Україну, а проти польської шляхти, яка розпочала грабунки, повстало населення. Лжедмитрія вбили. Його дружина – донька самбірського старости Марина Мнішек, була царичею лише кілька місяців.

Великий вплив на суспільно-політичне життя Самбора мали події, пов'язані з визвольною війною українського народу 1648–1654 років.

Двічі козацьке військо підступало до стін міста. У 1649 році окремих загін козаків під командуванням Лавріна Капусти взяв Самбір штурмом. У той час чимало мешканців Самбора встали під козацькі хоругви. Самбірська земля дала українському козацтву такого видатного діяча, як гетьман Петро Конашевич Сагайдачний (1616–

1622 рр.). Уроджений шляхтич села Кульчиці, майбутній гетьман закінчив Острозьку академію, брав участь у козацьких походах на Молдову й Лівонію, здобув славу в морських походах, брав участь у штурмі Кафи, Трапезуні і Ваджу. У Хотинській війні 1620–1621 років Сагайдачний очолив 40-тисячне козацьке військо, яке разом із польською армією завдало поразки турецько-татарському війську, захистивши Польщу й Україну від іноземного поневолення. Гетьман Сагайдачний реформував козацьке військо, перетворивши його з партизанських ватаг на регулярне військове формування. Це військо в більшості перебувало в містечках і селах. Козаччина перетворилася на окремих прошарок населення, який мав важливу соціальну роль у суспільстві того часу.

Поранений під Хотиним, Сагайдачний помер у Києві навесні 1622 року. Поховали гетьмана на Подолі, де йому споруджено великий пам'ятник. У наш час Сагайдачному встановлено пам'ятник гетьмана на коні у рідному селі Кульчиці.

Ще один славний уродженець Кульчиць – Юрій Франц Кульчицький – відзначився під час облоги Відня турками у 1683 році. Кульчицький зумів передати важливі воєнні відомості лотаринзькому князю, який прийшов на допомогу Відню. Після розгрому турецького війська вдячні міщани подарували Кульчицькому запас зерен кави, захоплений у ворога. Скориставшись трофеєм, Кульчицький заснував у Відні першу в Європі кав'ярню. У 1885 році Відень вшанував пам'ять нашого земляка скульптурою та назвав на його честь одну зі столичних вулиць. У Самборі в костелі ця подія облоги Відня була відображена на пам'ятній таблиці, а Національний банк України викарбував пам'ятну монету на згадку про Юрія Кульчицького.

3 вересня 1772 року в місті почала урядувати австрійська адміністрація. Із розвитком товарно-грошових відносин зросло значення торгівлі. Місто було здавлене знане, як важливий торговельний центр Галичини.

Історична екскурсія станціями Львівської магістралі

На ярмарки до Самбора з'їжджалися купці з Кракова, Відня, Львова і навіть із Наддніпрянської України.

У XIX столітті в Самборі бурхливо розвивалася промисловість. Особливе значення мало будівництво залізниць. У цей час споруджено вокзал, товарну станцію, залізничні майстерні. Залізничники мали регламентований найкоротший робочий тиждень, пристойну в порівнянні з іншими робітниками платню. Однак професія залізничника була привілеєм осіб польської національності, українців серед залізничників майже не було. Із травня 1919 року у Самборі встановилася державна влада Польщі. У перші дні Другої світової війни у вересні 1939 року фашистська авіація зруйнувала залізничний вузол, водонасосну станцію, тартак та інші об'єкти. Радянську владу змінила німецька окупація, при якій було знищено понад 10 тис. мешканців Самбора, тисячі вивезені на примусові роботи до Німеччини.

У повоєнні роки завдяки наполегливій праці самбірчан місто стало потужним промисловим і культурним центром Львівщини.

За роки незалежної України, незважаючи на економічні труднощі, місто усе ж розвивається. Найактивніше економічне життя спостерігається у сфері малого та середнього бізнесу. У 2004 році реконструйовано Самбірський залізничний вокзал.

У місті функціонує гімназія, загальноосвітні школи та училища, технікум економіки та інформатики, філія Дрогобицького педагогічного університету. Багатовіковий літопис міста означенований сузір'ям яскравих імен, які увійшли в історію вітчизняної культури, мистецтва, науки. Вчений і поет Григорій Самбірчик був одним із засновників Львівської гімназії, у Самборі працював відомий український маляр XVI століття Федуско, народився український письменник Андрій Чайковський, актор і режисер Лесь Курбас, тут проживали засновник професійного театру в Галичині Юліан Бачинський та його дружина Теофілія Бачинська, композитор Микола Колеса та ін. У Самборі часто бував і неодноразово зустрічався з інтелігенцією міста Іван Франко. У 1991 році в місті відновив свою діяльність історико-етнографічний музей "Бойківщина".

Зупинка VIII: Дрогобич

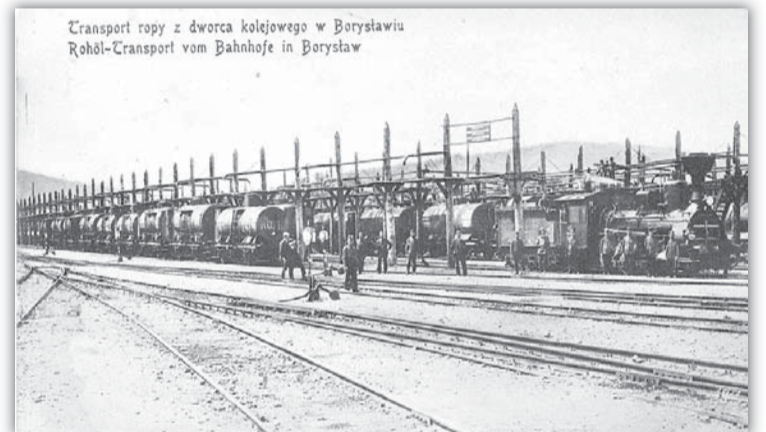
Дрогобич – місто обласного підпорядкування, розташоване в передгір'ї Карпат, адміністративний центр Дрогобицького району Львівської області із населенням 90 тис. осіб та площею 32 квадратних кілометри.

Вірогідних відомостей про час заснування Дрогобича нема, проте, за твердженнями істориків та архітекторів, можна говорити про майже тисячолітню історію старовинного міста Київської Русі. Перша документальна згадка про Дрогобич датується 6 листопада 1387 року.

Найпоширеніша з легенд розповідає про спалення поселення фортеці Бич половецьким ханом Буняком Шолудивим. Невдовзі мешканці спаленого міста неподалік від згарища

на лівому березі Тисмениці звели другий Бич, назва якого з часом трансформувалася у Дрогобич. Інші дослідники припускають, що назва міста походить від імені Дорогобит. Початок заснування місту дали підземні джерела соляної ропи, з якої виварювали сіль. У період Київської Русі через Дрогобич пролягав так званий Соляний Шлях. У давньому гербі середньовічного міста зображено 9 топок солі. За легендою, міщани заплатили 9 бочок солі за дерев'яну церкву св. Юра, яку перевезли з села Надієва (біля Долини) та поставили на місці старої церкви, спаленої у 1648 році за часів Хмельниччини. Проте інші джерела вказують на церкву, привезену в XVI столітті з-під Києва в обмін на сіль. У Дрогобичі існувало 45 соляних джерел, з яких щороку виварювали близько 26 тис. бочок солі. У передмісті Зваричі й досі діє один із найстаріших в Європі солеварний завод.

1422 року місто отримало Магдебурзьке право. Із другої чверті XVI століття ремісники почали створювати професійні цехи. Ще й досі про ці цехи нагадують назви вулиць: Шевська, Ковальська, Гончарська. Мешканці Дрогобича 15 липня 1410 року у складі польської армії короля Ягайла брали участь у

Transport ropy z dworca kolejowego w Borystawiu
Rohöl-Transport vom Bahnhof in Borystlaw

Грюнвальдській битві проти німецьких лицарів тевтонського ордена. Про цю подію нагадує слов'янський пам'ятник полеглим у цій битві – мармурове оздоблення дверей із двома мечами у парафіяльному костелі, яке було виготовлене у 1430 році.

У листопаді 1648 року дрогобицькі міщани на чолі з лавником Тимком Михайловичем допомогли козакам Богдана Хмельницького здолати опір тринадцятого війська польської шляхти, яке боронило укріплені костел. Восени 1772 року Галичина потрапила під владу Австрійської імперії. У 1777 році у Дрогобичі при монастирі церкви св. Апостолів Петра і Павла відкрито першу міську гімназію. Через рік на землях монастиря споруджено міський шпихлір-житницю, аналогів якому досі не залишилось у Європі.

Від 1859 року у Дрогобичі знову-таки вперше засновано рафінерію – нафтопереробну установку. Бурхливий розвиток нафтовидобувної і нафтопереробної промисловості у Дрогобичі почався із прокладенням залізничної гілки Хирів–Самбір–Дрогобич–Стрий та її відгалуженням до Борислава у 1872 році. У місті працювало 9 дистиларень нафти, яку згодом відправляли залізницею до

різних місць призначення. За 3,5 км від Дрогобича була побудована залізнична станція, а на лінії до Борислава – пристанок Дрогобич–місто.

На початку XX століття Дрогобич був економічно розвинутим містом, тут було кілька шкіл, гімназій, функціонували "Товариство задаткове", "Народний дім", "Рідна школа", "Сокіл", "Січ", "Просвіта", "Жіноча громада", видавалося чотири газети.

У 1914 році Дрогобич опинився в руках російських військ, а 14 серпня цього ж року на війну рушив перший загін Українських Січових Стрільців під проводом Григорія Коссака.

У 1918 році в місті встановлено владу Західноукраїнської Народної Республіки, але в 1919 році Галичину окупувала Польща, а з 24 вересня 1939 року встановилася радянська влада. Із 1 липня 1941 року до 6 серпня 1944 року місто перебувало під німецькою окупацією.

У повоєнні роки зруйноване війною господарство відроджується, постають нові виробництва, місто значно розширює свої межі. У 1955 році був побудований новий вокзал станції Дрогобич.

Сучасний Дрогобич – важливий культурний, освітній та промисловий центр західного регіону України із розвинутою нафтопереробною, хімічною, деревообробною, легкою та харчовою галузями промисловості. У місті знаходяться Державний педагогічний університет ім. Івана Франка, заснований у 1952 році на базі учительського інституту та приєднаного в 1960 році до нього Львівського педагогічного інституту, обласний музично-драматичний театр ім. Ю. Дрогобича, заслужений Прикарпатський ансамбль пісні і танцю "Верховина".

Із Дрогобичем пов'язані такі

відомі історичні постаті, як Юрій Котермак–Дрогобич – ректор Болонського університету, письменник і видатний громадський діяч Іван Франко, художники Корнило Устиянович, Бруно Шульц, письменники Василь Стефаник, Лесь Мартович, Стефан Ковалів, Сидір Твердохліб, Осип Турянський, Петро Карманський, філолог і природознавець Іван Верхратський, історик Михайло Зубрицький, фізик Іван Пулюй, фольклористи Титор Ревакович та Іван Колеса, співак Модест Менцинський та багато інших.

У Дрогобичі збережені пам'ятки історії та культури, неповторні за красою культові споруди, перлини зодчого мистецтва – дерев'яні церкви св. Юра та Воздвиження Чесного Хреста. Діють музеї "Дрогобиччина" та картинна галерея, у селі Нагуєвичі, біля Дрогобича, на місці батьківської хати Івана Франка відкрито унікальний художньо-меморіальний музейний комплекс "Стежка Івана Франка" та "Сад світової літератури".

Юрій ТОМІН
Фото з особистого архіву автора